

Korte mededelingen

Over het vroegere voorkomen van *Chenopodium vulvaria* L. in Nederland. Naar aanleiding van een recente vondst van *Chenopodium vulvaria* bij Assendelft schrijft MENNEMA (1977): „Met P. Heukels, die het verspreidingskaartje gereed maakte voor de Atlas van de Nederlandse Flora, ben ik van mening, dat in Nederland alleen Z.-Limburg tot het areaal van *C. vulvaria* mag worden gerekend”. Hierbij zou ik de volgende kanttekeningen willen maken:

C. vulvaria wordt onder de naam *Atriplex olida* door VORSTIUS (1633) voor de omgeving van Leiden en door BRUMAN (1662) voor die van Zwolle opgegeven. MEESE (1760, p. 15, nr. 113) geeft op: „Overal in Moes-hoven, en aan de weegen”, BRUINSMA (1840, p. 57, als *C. foetidum*): „bij Harlingen en Leeuward.” Dat deze soort, hoewel behorend tot de „moeilijke” familie der *Chenopodiaceae*, destijds goed bekend was moge blijken uit de volgende passage bij DE LOBEL (1581), die haar op p. 308–309 beschrijft onder de naam „Cleyn stinckende Melde ghenoeemt Cuttencruydt”: „...Den reuck heeft dit cruuydt zeer bekendt ghemaect ende bycants schandelick veracht: Want den reuck van dien stinckt ghelijck eene Bock: iae men vraegt de ghene die tselfde ghewreuen hebben tusschen de vinghers/ oft sy erghens ghehandelt hebben eenighe vuyle hoere/ midts dat gheheel is stinckende ghelijck de vuyle ende stinckende hoeren/ waer door dat ghemeynlick Cutten cruuydt gheheeten wordt. Als eenighe vrouwen cleedere daer mede ghestreken zijn/ soo comen de honden daer aen riecken/ ende tot onnutticheyt daer door gedreuen zijnde/ comen met een stijf dinck de selfde feesteren/ besonder in de kercken daer vuylen domp wassemt/ ouermidts de begrauinghe der dooden/ ende oock want die met gheene winden ghesuyuert en worden. Maer ten mach gheensins in spijsse ghebruyckt worden.”

Uit de vorige eeuw is in elk geval één Nederlandse vindplaats buiten Zuid-Limburg bekend, waar de soort heeft standgehouden, namelijk Zierikzee, waar zij in 1844, 1868 en 1887 werd verzameld. Als nadere vindplaatsopgave wordt bij de vondsten van 1844 en 1887 de Zelkeheuvel vermeld. Het lijkt wel zeer onwaarschijnlijk dat de soort op het in de vorige eeuw zeer „geïsoleerde” Duiveland twee- of driemaal opnieuw op dezelfde plek zou zijn aangevoerd.

C. vulvaria is één van die nitrofiële, van oorsprong mediterrane onkruiden die vroeger vooral bij mesthopen, giergoten en dergelijke bij boerderijen voorkwamen en die met de „sanering” van het boerenbedrijf gaandeweg zijn achteruitgegaan, evenals bijvoorbeeld *Chenopodium bonus-henricus* en *Verbena officinalis*. De oude floristische literatuur doet op zijn minst sterk vermoeden dat de noordgrens van het verspreidingsgebied van dergelijke soorten hier te lande vroeger noordelijker lag dan thans.

Literatuur

- BRUINSMA, J. J., 1840. Flora frisica. Leeuwarden.
 BRUMAN, H., 1662. Index stirpium quae prope Zuollam in Transisalaniam nascuntur. Zwolle. Uittreksel in Ned. Kruidk. Arch. 2 (3), p. 368–398.
 LOBEL, M. DE, 1581. Kruidtboeck. Antwerpen.
 MEESE, D., 1760. Flora frisica. Franeker.
 MENNEMA, J., 1977. Een floristisch opmerkelijk jaar! *Gorteria* 8, p. 159–168.
 VORSTIUS, A., 1633. Index Plantarum Indigenarum, quae ... prope Lugdunum in Batavis nascuntur. In: A. Spigelius, *Isagoges in rem herbarium Libri duo*, p. 263–272. Leiden.

Leiden

E. J. WEEDA

De gerande schijnspurrie, *Spergularia media* (L.) C. Presl, met gevulde bloemen. In 1973 signaleerde J. Mennema het voorkomen van een vorm van *Spergularia media* (L.) C. Presl met gevulde bloemen in het Nederlandse waddengebied [Waddenbulletin 8 (5), 1973, p. 31]. In voornoemd artikel citeert hij twee vondsten van deze afwijking:

Binnenrand zeedijk bij Den Oever, 31.VIII.1947, leg. K. J. W. Hensen (zie ook Ned. Kruidk. Arch. 57, 1950, p. 230);

Texel, Mokbaai bij de veerhaven van 't Horntje, 1.IX.1972, leg. excursie 1e jaarsstudenten Biologie Leiden.

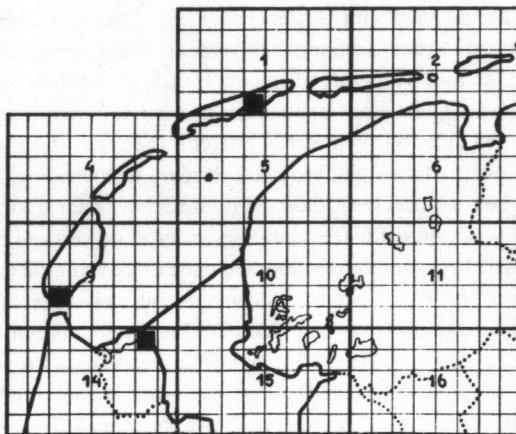

Fig. 1. Het voorkomen in het Nederlandse waddengebied van *Spergularia media* (L.) C. Presl met gevulde bloemen.

Onlangs stuurde A. Corporaal ons een exemplaar door hem verzameld op Terschelling, voorbij Oostereind, ter hoogte van de Horrekooi, VIII.1978. Dit brengt het aantal vindplaatsen van de gerande schijnspurrie met gevulde bloemen op drie (fig. 1). Er zijn ons nog steeds geen vindplaatsen buiten het Nederlandse waddengebied bekend.

Leiden

F. ADEMA

Dianthus deltoides L. op Ameland, nieuw voor het Nederlandse waddengebied. Tijdens een excursie naar Ameland op 4 juli 1979 werd door mij in het natuurreservaat „Het Oerd” *Dianthus deltoides* gevonden. Het betrof een groepje van 6 bloeiende exemplaren langs een excursieroute in een zilverbemkolenkolonie. De planten stonden op een N.O.-helling – met een hellingshoek van ongeveer 70° – in een vegetatie, die voornamelijk uit *Festuca rubra* en *Galium verum* bestond. *D. deltoides* was tot nu toe niet eerder in het Nederlandse waddengebied gevonden. In het Deense waddengebied komt deze soort volgens GREMMEN & KREMERS (1971) voor op de eilanden Amrum, Rømø, Manø, Fanø en op Skallingen.

Literatuur

GREMMEN, N. J. M. & J. W. P. M. KREMERS, 1971. De flora van de Nederlandse, Duitse en Deense Waddeneilanden. Nijmegen.

Vlieland

G. TH. DE ROOS

Omtrent *Senecio inaequidens* DC. Hoewel het aantal mededelingen betreffende *Senecio inaequidens* een even explosief karakter aanneemt als de verspreiding van deze adventief in sommige delen van Nederland en België, toch noopt de recente bespreking door ADEMA & MENNEMA (Gorteria 9 (4), 1978, p. 111–116) mij tot het maken van enkele bemerkingsen.

Ik ken deze plant van één standplaats in het Gentse (Dumortiera 6, 1977, p. 33–34), waar al vier jaar een behoorlijke populatie van een vijftiental forse planten voorkomt. *S. inaequidens* groeit er in een ruderaal berm langs een parkeerterrein; dit steunt het door Adema & Mennema geuite vermoeden dat de soort thuishoort in de oecologische groep „planten van storingsmilieus”.

Wat de naam van de plant betreft: het is nog onzeker of de wetenschappelijke naam *S. inaequidens* wel op de in Europa ingeburgerde plant slaat (Zie ROBBRECHT, Dumortiera 6, 1977, p. 33–34). ADEMA & MENNEMA (l.c.) bedachten de Nederlandse naam bossig kruiskruid, maar een ander voorstel lijkt mij eveneens het overwegen waard: Zuidafrikaans kruiskruid (Zie VAN PELT, Natura Limburg 92, 1978, p. 23–36). Andere neofyten kregen gelijkwaardige Nederlandse namen met een geografisch epiteton (Canadese fijnstraal, Amerikaanse vogelkers) en „Zuidafrikaans” geeft bovendien goed het exotische karakter weer van deze soort, waarvan de bloei een voor onze flora wel zeer uitbundige indruk maakt.

Het loont de moeite de recent gepubliceerde verspreidingskaartjes van deze soort voor Nederland (Zie ADEMA & MENNEMA, l.c., fig. 1) en voor België (Zie VAN PELT, l.c., fig. 1; LEBEAU et al., Natura Mosana 31, 1978, p. 23–31, fig. 1) met elkaar te vergelijken; naast het zowat vijftig jaar oude voorkomen als woladventief in de vallei van de Vesder blijkt de

soort zich de laatste jaren vooral in de Maasvallei tussen Hoei en Maaseik en ten oosten en ten westen van deze vallei te hebben verbreid.

Meise (België)

E. ROBBRECHT

Cephalanthera rubra (L.) Rich., het rode bosvogeltje op het Eiland van Dordrecht gevonden. Op 8 juni 1978 ontvingen wij het bericht, dat in de Dordtse Biesbosch de orchidee *Cephalanthera rubra* zou zijn gevonden. De voorzitter van de afd. Dordrecht van de K.N.N.V. schreef ons, dat door de heer M. P. L. Geene en de dames J. H. en M. Hofman, alle leden van deze vereniging, het rode bosvogeltje langs een weg in de gemeente Dordrecht was aangetroffen. Een kleine excursie, door ons op 13 juni 1978 gehouden, bevestigde de juistheid van deze opgave. Op de vindplaats, ca. 2 m² langs een gewone polderweg, zoals er wel meer in dit gebied zijn, telden wij 23 bloeiende en 12 niet bloeiende exemplaren. De wegen in dit polderland zijn beplant met Canadapopulieren en van kruidenrijke grasbermen voorzien. Op de plek, waar de bosvogeltjes groeien, ontbreken de populieren en is de begroeiing meer open.

Door ons is op 13 juni genoteerd, welke andere, meestal triviale soorten er in de naaste en wijdere omgeving van deze plek groeiden. In onderstaande tabel 1 is het resultaat weergegeven van een vergelijking van de streeplijstjes met de Standaardlijst van de Nederlandse flora 1975.

Oecologische groep	1	2	3
Planten van vochtige, bemeste graslanden	14	7	21
Planten van voedselrijke ruigten	3	8	11
Planten van voedselrijke zomen	3	7	10
Planten van voedselrijke oevers	—	8	8
Planten van voedselrijke akkers	—	5	5
Planten van voedselrijke wateren	—	3	3
Planten van natte, bemeste graslanden	—	2	2
Totaal voedselrijke groepen	20	40	60
Planten van storingsmilieus	5	3	8
Tredplanten	1	5	6
Planten van humeuze ruigten	—	3	3
Planten van droge, neutrale graslanden	1	1	2
Planten van natte ruigten	—	2	2
Planten van kapvlakten	—	1	1
Totaal overige groepen	7	15	22
Totaal alle groepen	27	55	82

TABEL 1. Verdeling van de langs een polderweg te Dordrecht gevonden plantesoorten over de verschillende oecologische groepen; 1: in de naaste omgeving van *Cephalanthera rubra* (L.) Rich.; 2: in de wijdere omtrek; 3: totaal.

Uit deze tabel blijkt, dat wij te maken hebben met een voor een Zuidhollandse kleipolder gewone begroeiing, waarin algemene plantesoorten uit de oecologische groepen van voedselrijke bodems de boventoon voeren.

Cephalanthera rubra is een soort van bossen op kalkrijke grond en is vroeger in Nederland op enkele plaatsen in Zuid-Limburg gevonden, het laatst in 1920. Wat de overeenkomst is tussen de voormalige Limburgse groeiplaatsen en de nieuwe vindplaats in de Dordtse Biesbosch, is ons niet duidelijk.

Leiden

F. ADEMA, P. HEUKELS & W. HOLVERDA